

การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย*

DEVELOPMENT OF CULTURAL CAPITAL BY USING A COMMUNITY FOUNDATION IN THAILAND'S BORDER AREAS NONG KHAI PROVINCE

อนันต์ คติยะจันทร์

Anan Katiyachan

พระสมุห์กฤติพิสิฐ จำพันธ์

Phrasamu Kitphisit Jarphan

พระสุวรรณ์ ปูนอ่อน

Suwan Poonorn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus, Thailand

E-mail: anan96637@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย และเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของชุมชนในอำเภอเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย วิถีชีวิตชุมชนชุมชนพื้นที่ชายแดนไทยยังให้ความเคารพผู้อาวุโสภายในชุมชน มีความเกื้อกูลกันและกันเหมือนญาติพี่น้อง ให้ความสำคัญกับความสามัคคีกันและทำประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันภายในชุมชน ชุมชนมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับสายน้ำจึงมีการรักษาแหล่งน้ำ มีความรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรทางธรรมชาติ ปรับปรุงและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม ชุมชนชายแดนไทยมีความผูกพันทางด้านศีลธรรมที่สูงจึงมีส่วนร่วมทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีอยู่สม่ำเสมอ มีส่วนร่วมในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานโบราณวัตถุร่วมกันสืบต่อประเพณีโบราณ อนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมประเพณี ชุมชนมีความหลากหลายทาง

* Received 19 December 2020; Revised 5 January 2021; Accepted 8 January 2021

ชาติพันธุ์ จึงมีเครือข่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดหนองคาย สร้างความรู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน และด้านคุณค่าทุนทางวัฒนธรรม ชาวชุมชนพื้นที่ชายแดนไทยมีความเชื่อในความสิทธิ์ จึงให้ความสำคัญในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามพื้นถิ่นของตน มีจิตสำนึกของชุมชนร่วมกัน และปลูกฝังความเชื่อของชุมชนต่อชนรุ่นหลัง

คำสำคัญ: การพัฒนา, ทุนทางวัฒนธรรม, ชุมชนเป็นฐานราก

Abstract

This article discusses the development of cultural capital by community based on the Thai border area. Nong Khai Province Have a purpose To study the development of cultural capital by using communities as a foundation in the Thai border area. Nong Khai Province To analyze and assess the development potential of cultural capital by using the community as a foundation in the Thai border area Nong Khai Province And to set guidelines for the development of cultural capital And economic value - added creation of communities in districts, special economic zones, in border areas of Thailand Nong Khai Province. The research results were found that Community - based cultural capital development in the Thai border area Community way of life Thai border communities also respect the elders within the community. Are supportive of each other like relatives Place importance on unity and doing common good within the community The community has a relationship with the water stream, so the water source is preserved. Love and cherish local wisdom Give importance to natural resources Improve and develop the original local wisdom Thai border communities have high moral ties and therefore regularly participate in cultural and traditional activities. Participate in the restoration of ancient sites Together to carry on the ancient traditions Preserve and preserve cultural traditions Communities are ethnically diverse. Therefore has a network of local products Nong Khai Community Organization Council Network Build knowledge and value of local wisdom Exchange knowledge in the community And the value of cultural capital People in the Thai border area believe Therefore respecting the sacred things According to their local area Have a common sense of community And cultivate the beliefs of the community to the future generations.

Keywords: Development, Cultural Capital, Using a Community

บทนำ

การพัฒนาใด ๆ ก็ตาม กลไกแรกที่ต้องมี ก็คือ มนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งภายในและภายนอก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หากขาดกำลังคนแล้ว การพัฒนานั้น ๆ ก็ไม่อาจสำเร็จลงได้ กลุ่มคนหรือบุคคลเมื่อรวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก ๆ ก็มักจะถูกเรียกว่า ชุมชน และภายใต้ชุมชนก็มักจะมีหลากหลายทั้งทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม ยิ่งในโลกยุคปัจจุบันท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ยิ่งต้องทำให้ในแต่ละประเทศจำเป็นที่จะต้องสร้างสรรค์มนุษย์ภายในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ถึงจะสามารถต่อสู้กับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันได้ ชุมชนจึงมีความจำเป็นที่ต้องสร้างสรรนวัตกรรมของแต่ละชุมชนให้มีความโดดเด่น เป็นจุดแข็ง เป็นอัตลักษณ์เมื่อกล่าวถึง

วิวัฒนาการของชุมชนเกิดจากการรวมตัวของผู้คนทั้งในชนบทและในเมือง ในหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ในอาชีพหนึ่งหรือในความสนใจร่วมกันของคนหลายอาชีพ จากหลายแห่งหลายพื้นที่การรวมตัวกันดังกล่าวมีทั้งที่เป็นมูลนิธิ เป็นสหกรณ์ สมาคม หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ได้จดทะเบียน รวมกันเป็นกลุ่มอาชีพ เป็นชมรม มีกติกาหลักการและกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน การเสริมสร้างให้ชุมชนมีการรวมตัวอย่างเข้มแข็งมาร่วมคิดร่วมเรียนรู้สู่การปฏิบัติ มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลายตามภูมิสังคม ที่เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมชุมชน ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรักความเอื้ออาทร มีความสามัคคี เสียสละ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองและผู้อื่น จึงเป็นการนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อมุ่งไปสู่ความสุขที่เกิดจากความสมดุล ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างมีคุณภาพสอดคล้องเชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน การที่ชุมชนก่อร่างสร้างตัวจนเป็นเมืองได้นั้นเปรียบเสมือนการก่อร่างสร้างบ้าน ล้วนประกอบขึ้นจากหลาย ๆ ส่วนร่วมเข้าด้วยกัน ดังเช่นเสา คาน ฝาบ้าน หลังคา เป็นต้น ตัวชุมชนเองก็เช่นกัน จำเป็นต้องมีผู้นำ ผู้ตาม และผู้นำทางจิตใจ มีวัฒนธรรมประเพณีที่ร่วมกันคิดร่วมกันปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจนเกิดเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ (พระศรีรัตนมณี ไยอินทร์ และนายดาวเหนือ บุตรสีทา, 2559)

การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมตัวกันวิเคราะห์ วิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง ร่วมกันหาแนวทางแก้ไข พลังต่อรองได้

โดยตรง เนื่องจากประชาชนมีโอกาสถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ สำหรับแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมพื้นบ้านในการพัฒนาชุมชน เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่นพื้นบ้านของชุมชนได้ถูกสั่งสมและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเป็นระยะเวลายาวนาน ฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน (ณัฐนรี ศรีทอง, 2552)

หากมองความแตกต่างของชุมชนกับคณะบุคคลในแบบอื่น ๆ อาจดูได้จากองค์ประกอบของชุมชนดังต่อไปนี้ 1) ชุมชนมีลักษณะของการอยู่ร่วมกันของคนหลายคน มากพอที่จะดำรงชีวิตได้อย่างมีอัตลักษณ์โดยมีทรัพยากรในชุมชนเป็นหลักดำรงชีวิตของตน 2) เป็นการร่วมกันโดยมีความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ไม่จำกัดเวลา 3) เป็นการรวมกลุ่มโดยสมัครใจ 4) มีรูปแบบ ข้อบังคับ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน 5) มีวิธีการในการจัดสรรทรัพยากรร่วมกันโดยไม่จำกัดรูปแบบ ความเป็นชุมชนนี้จะไม่แตกสลายไปหากชุมชนนั้นมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนสถานที่เพื่อความเหมาะสมด้านสภาพพื้นที่ เช่นโยกย้ายเพื่อหนีภัยทางธรรมชาติ สงคราม โรคภัย แต่ชุมชนในปัจจุบันอาจถูกแบ่งแยกแม้จะเป็นชุมชนเดียวกันมานาน เพราะอาจถูกแบ่งตามการแบ่งเขตการปกครองท้องถิ่น ตาม ปัจจัยด้านรายได้ ประชากร สภาพพื้นที่ โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่ถูกแบ่งนั้นยังคงอยู่ (กิตติศักดิ์ ปรกิต, 2555)

ทุนทางวัฒนธรรม จึงนับว่าเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง ทุนทางสังคมจึงนับเป็นพลังสำคัญในการสรรค์สร้างสิ่งที่ดีงามให้กับชุมชนและสังคม ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืนและเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง การส่งเสริม “ทุนทางสังคม” จึงมีความสำคัญในการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อชุมชนเข้มแข็ง เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ บนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง โดยการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง จากครอบครัว การศึกษา ศาสนา และชุมชน เพื่อใช้เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญมีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2553)

ดังนั้น การที่จะพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จำเป็นต้องเข้าใจทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เสียก่อน ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง คุณค่าที่บุคคลได้รับจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม จนกลายเป็นคุณสมบัติติดตัวที่เอื้อให้บุคคลนำไปเพิ่มพูนมูลค่าของตนได้ โดยแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ ทุนวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในกาย (Embodied Form) ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของวัตถุ (Objectified Form) และทุนวัฒนธรรมที่อาศัยการสถาปนา (Institutionalization State (ชนิดา เสี่ยมไพศาลสุข, 2550) วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต

ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ เป็นวิถีทางและแบบแผนการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ได้ปฏิบัติสั่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้สร้างสะสม ถ่ายทอด และรักษาไว้จากรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปของความรู้ การปฏิบัติและความเชื่อ ตลอดจนวัตถุดิบของอาจเกิดจากการคิดและการกระทำของมนุษย์ วัฒนธรรมคือความรู้สึกรู้จักคิดและการปฏิบัติของมนุษย์นั่นเอง (กาญจนา แก้วเทพ, 2530) ดังนั้นวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นทุนทางสังคมหนึ่งที่จะช่วยยึดโยงให้ชุมชนเกิดการรวมตัวภายใต้การสำนึกถึงความสำคัญของจิตวิญญาณของตัวเราเอง มีการสืบสารวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เกิดเป็นเครือข่าย หรือกลุ่มในชุมชนที่จะนำไปสู่การทำกิจกรรมการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตามมา ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาด้านอย่างสมดุล ประชาชนอยู่กันอย่างมีความสุข และในที่สุดชุมชนจะเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยเฉพาะชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด (ณัฐนรี ศรีทอง, 2551)

จังหวัดหนองคาย เป็น 1 ในจังหวัดที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษระยะที่ 2 ของประเทศ ตามประกาศ กนพ. 2/2558 เมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2558 โดยกำหนดเขตไว้ 5 อำเภอ 22 ตำบล ได้แก่ อำเภอเมืองหนองคาย อำเภอสระใคร อำเภอโพนพิสัย อำเภอท่าบ่อ และอำเภอศรีเชียงใหม่ โดยที่จังหวัดหนองคายนั้น มีการค้าขายแดนผ่านจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน จำนวน 6 จุด ได้แก่ 1) จุดผ่านแดนถาวรด่านสะพานมิตรภาพไทย - ลาว อำเภอเมืองหนองคาย 2) จุดผ่านแดนถาวรด่านท่าเรือหายโศก อำเภอเมืองหนองคาย 3) จุดผ่อนปรนบ้านม่วง อำเภอสังคม 4) จุดผ่อนปรนบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ 5) จุดผ่อนปรนอำเภอโพนพิสัย 6) จุดผ่อนปรนบ้านเป่งจาน อำเภอรัตนวาปี นอกจากนี้ จังหวัดหนองคายยังเป็นตลาดแรงงานด้านอุตสาหกรรมเกษตร เน้นการผลิตเพื่อการส่งออกไปยังกลุ่มประเทศอาเซียน ได้แก่ ลาว กัมพูชา เวียดนาม จีน และเกาหลีใต้ มีความพร้อมด้านการลงทุน และการท่องเที่ยว มีระบบการขนส่งที่มีจุดแข็งทางด้านโลจิสติกส์สามารถเชื่อมโยงการขนส่งทั้งภายในและภายนอกประเทศได้เป็นอย่างดี ซึ่งการถูกยกให้เป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนั้น จังหวัดหนองคายจะได้รับผลกระทบที่ดีและไม่ดีในการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของชุมชนและวัฒนธรรมอย่างแน่นอน ตลอดถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและวัฒนธรรมภายในชุมชนในอนาคตอีกด้วย

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยได้มีความสนใจและมีความต้องการที่จะศึกษาการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย เนื่องจากพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวนี้ มีความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนภายในจังหวัดหนองคาย โดยยกให้ชุมชนเป็นฐานรากในการส่งเสริมการเกษตรยั่งยืน เสริมสร้างความมั่นคงเพื่อสังคมสงบสุข พัฒนาคน ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมให้เป็นเมืองน่าอยู่ ซึ่งการศึกษา

ครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาถึงการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย วิเคราะห์ประเมินศักยภาพการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย กำหนดแนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของชุมชนในอำเภอเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดนไทย ที่สำคัญเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนไทย – ลาว – จีน และเวียดนาม ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของชุมชนในอำเภอเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participatory Observation) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - Depth Interview) โดยการสร้างแบบสอบถามเก็บข้อมูลเนื้อหาให้ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ผู้บริหารเทศบาลตำบล ผู้ใหญ่บ้าน นักพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน และองค์การหอการค้าจำนวน 25 รูป/คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วย ได้แก่ เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ผู้บริหารเทศบาลตำบล ผู้ใหญ่บ้าน นักพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน และองค์การหอการค้าจำนวน 25 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ (In - Depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในด้านการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานราก ในแต่ละประเด็นเปิดกว้างให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย และลึกพอที่จะนำมาสรุปประมวลวิเคราะห์ผลได้ นำไปสู่แนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของชุมชนในอำเภอเขตพื้นที่ชายแดนไทย โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ - นามสกุล อายุ ตำแหน่ง ที่อยู่

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย ในจังหวัดหนองคายเป็นอย่างไร มีคำถาม 5 คำถาม ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวิถีชีวิตชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านการสร้างเครือข่าย และด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม

2. ศักยภาพการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดหนองคายเป็นอย่างไร มีคำถาม 3 คำถาม ได้แก่ การสร้างความรู้ทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ กระบวนการสร้างและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ และผลลัพธ์ของการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่

3. แนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของชุมชนในอำเภอเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย มีคำถาม 3 คำถาม ได้แก่ แนวทางและการสร้างมูลค่าเพิ่มระดับบุคคล แนวทางและการสร้างมูลค่าเพิ่มระดับชุมชน และแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มระดับจังหวัด

4. ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทำหนังสือขออนุญาตถึงเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ผู้บริหารเทศบาลตำบล ผู้ใหญ่บ้าน นักพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน และองค์การหอการค้าจำนวน 25 รูป/คน หลังจากนั้นได้เข้าสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำการวิจัย การขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ตามประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผู้ให้การสัมภาษณ์เซ็นในใบยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้ข้อมูลจากภาคเอกสารและภาคสนามจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมได้จากการประมวลเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) แบบมีแนวคำถาม (Guideline) และการสังเกตในการทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูล แล้วนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย

การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย ด้านวิถีชีวิตชุมชน ชุมชนพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดหนองคายยังให้ความเคารพผู้อาวุโสภายในชุมชน มีความเกื้อกูลกันและกันเหมือนญาติพี่น้อง ให้ความสำคัญกับความสามัคคีกันและทำประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันภายในชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของชุมชนมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับสายน้ำจึงมีการรักษาแหล่งน้ำ มีความรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรทางธรรมชาติ ปรับปรุงและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม ด้านวัฒนธรรมประเพณี ชุมชนชายแดนไทยมีความผูกพันทางด้านศิลปกรรมที่สูงจึงมีส่วนร่วมทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีอยู่เสมอ มีส่วนร่วมในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานโบราณวัตถุ ร่วมกันสืบต่อประเพณีโบราณ อนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมประเพณี ด้านการสร้างเครือข่าย ชุมชนพื้นที่ชายแดนไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จึงมีเครือข่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดหนองคาย สร้างความรู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน และด้านคุณค่าทุนทางวัฒนธรรม ชาวชุมชนพื้นที่ชายแดนไทยมีความเชื่อในความสิทธิ์ จึงให้ความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามพื้นถิ่นของตน มีจิตสำนึกของชุมชนร่วมกัน และปลูกฝังความเชื่อของชุมชนต่อชนรุ่นหลัง

2. วิเคราะห์และประเมินศักยภาพการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย

การสร้างความรู้ทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ จุดแข็ง (S) เมืองหนองคายมีภูมิปัญญาทางความรู้ที่หลากหลาย เช่น ความรู้ด้านเครื่องจักสาน การทำเครื่องมือทางการเกษตร ประมง ความรู้เรื่องยาสมุนไพรพื้นบ้าน ความรู้เรื่องศาสนา มีผู้อาวุโสเป็นตัวอย่างให้คนรุ่นใหม่ได้เห็น และสร้างค่านิยมในด้านวัฒนธรรมที่ดี สร้างกิจกรรมที่เกิดการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น งานบุญพระธาตุบังพวน ที่จัดให้ชุมชนรอบ ๆ วัดพระธาตุบังพวนได้ร่วมกิจกรรมกัน มีการแต่งกายย้อนยุคของเยาวชน

กระบวนการสร้างและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ จุดแข็ง (S) หนองคายเป็นเมืองชายแดน มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ หลายวัฒนธรรม ทั้งทางด้านภาษา ด้านอาหาร ด้านการแต่งกายที่บางเผ่ามีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง จึงเป็นจุดเด่นที่สร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน มีการถ่ายทอดกันของชนเผ่า ส่งเสริมวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ และสร้างเครือข่ายชุมชนเป็นเมืองเก่าเล่าประวัติศาสตร์ (งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ)

ผลลัพธ์ของการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ จุดแข็ง (S) ชุมชนฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทยเป็นชุมชนเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีพื้นฐานที่ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นหลัก มีความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีตามหลักทางพระพุทธศาสนา มีเครือข่ายทางสังคมที่เด่นชัดในแต่ละพื้นที่ และเกิดการต่อยอดคุณค่าทางทุนวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

3. กำหนดแนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของชุมชนในอำเภอเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย

แนวทางและการสร้างมูลค่าเพิ่มระดับบุคคล ชุมชนเกิดผลิตภัณฑ์เป็นสินค้า OTOP มากเป็นอันดับหนึ่ง โดยเริ่มจากสร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของชาวชุมชน จนเกิดเป็นอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มระบบชุมชน หนองคาย มีงานประเพณีเป็นประจำทุก ๆ เดือน จึงทำให้เกิดการค้าขาย เกิดการท่องเที่ยวของคนในชุมชนอื่น เกิดโฮมสเตย์ของชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มระดับจังหวัด/เครือข่าย ระดับส่วนราชการ และส่วนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้ยังคงอยู่ เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมเดิม การให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ และการส่งเสริมสินค้าจากอำเภอต่าง ๆ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มระดับจังหวัด

อภิปรายผล

การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดหนองคาย ในด้านต่าง ๆ พบว่า ชุมชนพื้นที่ชายแดนไทยยังให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสภายในชุมชน มีความเกื้อกูลกันและกันเหมือนญาติพี่น้อง ให้ความสำคัญกับความสามัคคีกันและทำประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันภายในชุมชน มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวพันกับสายน้ำ โดยเฉพาะลำน้ำโขง ชาวชุมชนจึงรักและหวงแหนเกี่ยวกับแหล่งน้ำ ให้ความสำคัญต่อความสะอาดและให้ความสำคัญต่อทรัพยากรทางธรรมชาติ และใช้แหล่งน้ำเป็นแหล่งสร้างรายได้ของชุมชนริมฝั่งโขง วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนชายแดนไทยมีความผูกพันทางด้านศีลธรรมที่สูงจึงมีส่วนร่วมทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีอยู่เสมอที่เนื่องด้วยฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ของชาวไทยอีสาน จึงมีการรวมตัวกันในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานโบราณวัตถุ ร่วมกันสืบต่อประเพณีโบราณที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน อนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมประเพณีประจำถิ่น เช่น งานสงกรานต์แห่พ้อพระใส งานนมัสการพระธาตุบังพวน ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของชาวจังหวัดหนองคาย ทำให้เกิดเครือข่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง เป็นเครือข่ายองค์ความรู้สินค้า OTOP เกิดเครือข่ายความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขง (พญานาค) มีสภาองค์กรชุมชนจังหวัดหนองคาย และชุมชนพื้นที่ชายแดนไทยรู้คุณค่าทุนทางวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อในความสิทธิ์ของชุมชน ได้ให้ความสำคัญในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามพื้นถิ่นของตนโดยจิตสำนึกของชุมชนร่วมกัน และปลูกฝังความเชื่อของชุมชนต่อชนรุ่นหลังซึ่งสอดคล้องกับคุณค่า

ทุนทางวัฒนธรรมจากแหล่งน้ำ พบว่า ประชาชนทุกคนรู้สึกรัก ผูกพัน ห่วงแหน เชื่อถือ เคารพ และศรัทธาแม่น้ำท่าจีนเป็นอย่างมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งประชาชนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในการอุปโภคและบริโภคจากแม่น้ำท่าจีนในชีวิตประจำวันจึงตระหนักถึงคุณค่าของแม่น้ำท่าจีน มากกว่านั้นประชาชนทุกคนเห็นว่าแม่น้ำท่าจีนเป็นศูนย์กลางและยึดเหนี่ยวด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีและศาสนาของคนในชุมชนอีกด้วย (จักรกรวี ชื่อตรง, 2559) สอดคล้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน พบว่า ชื่อของชุมชนกับความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา ก่อนการก่อตั้งเป็นชุมชนตามรูปแบบการบริหารราชการของกรุงเทพมหานครมีความสำคัญในการรวมตัวของคนในชุมชนเป็นลำดับแรก นอกจากนี้ ความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนมีศูนย์รวมจากกลุ่มคนที่สืบทอดความผูกพันของกลุ่มคนที่อาศัยในพื้นที่มาเป็นเวลายาวนาน โดยมีกลุ่มผู้อาวุโสเป็นกลไกหลักและ มีคณะกรรมการบริหารชุมชนที่ทำการจัดกิจกรรมทางสังคมหลายรูปแบบให้ปรากฏอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง (เสาวภา ไพทยวัฒน์, 2555)

วิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย พบว่า จังหวัดหนองคายมีความเข้มแข็งของชุมชนฐานราก โดยเป็นจังหวัดที่มีภูมิปัญญาทางความรู้ที่หลากหลาย เช่น ความรู้ด้านเครื่องจักสาน การทำเครื่องมือทางการเกษตร ประมง ความรู้เรื่องยาสมุนไพรพื้นบ้าน ความรู้เรื่องศาสนาพุทธอันเดียวกันจึงเกิดความสมานฉันท์ โดยมีผู้อาวุโสเป็นตัวอย่างให้คนรุ่นใหม่ได้ปฏิบัติตาม โดยสร้างค่านิยมในด้านวัฒนธรรมที่ดี อยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีไม่มีความขัดแย้งกัน ร่วมกันทำกิจกรรมที่เกิดการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น งานบุญพระธาตุบังพวน ที่จัดให้ชุมชนรอบ ๆ วัดพระธาตุบังพวนได้ร่วมกิจกรรมกัน มีการแต่งกายย้อนยุคของเยาวชน งานสงกรานต์หลวงพ่อบุญไฟ ในเทศกาลวันสงกรานต์ และจังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดชายแดนไทย ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติพันธุ์ หลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณี ทางด้านภาษา ด้านอาหาร ด้านการแต่งกาย บางเผ่ามีเอกลักษณ์เป็นของตนเองในการจัดกิจกรรมประเพณี จึงเป็นจุดเด่นที่สร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน มีการถ่ายทอดกันของชนเผ่า ส่งเสริมวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ และสร้างเครือข่ายชุมชนเป็นเมืองเก่าเล่าประวัติศาสตร์ มีฐานรากเป็นชุมชนเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีพื้นฐานที่ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก มีความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีตามหลักทางพระพุทธศาสนา มีเครือข่ายทางสังคมที่เด่นชัดในแต่ละพื้นที่ และเกิดการต่อยอดคุณค่าทางทุนวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการสร้างและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ พบว่า สำหรับทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนบ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ นั้น ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางสังคมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านสะเดียงอยู่ในระดับมาก 4 มิติ จาก 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านความสมานฉันท์ทาง

สังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม ความขัดแย้งและความรุนแรง มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย และมิติ ด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง ส่วนมิติด้วยความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น อยู่ในระดับปานกลางเพียงด้านเดียว (นุทิศ เอี่ยมใส, 2555)

กำหนดแนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ของชุมชนในอำเภอเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดหนองคาย พบว่า ชุมชนในพื้นที่ชายแดนไทย มีการพัฒนาฝีมือด้านอาชีพเกิดผลิตภัณฑ์เป็นสินค้า OTOP จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มาเป็นอันดับหนึ่ง ในเรื่องของเครื่องจักรสานของชุมชนค่ายบกหวาน โดยเริ่มจากสร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของชาวชุมชน จนเกิดเป็นอาชีพและสร้าง รายได้ให้แก่ชุมชน และชาวหนองคายมีแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มระบบชุมชน ในการส่งเสริม วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุก ๆ เดือน จึงทำให้เกิดการค้าขาย เกิดการท่องเที่ยวของคนในชุมชนอื่น เกิดโฮมสเตย์ของชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เกิดการ เรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่นขึ้นเป็นการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย และการ สร้างเครือข่ายระดับจังหวัด ในส่วนราชการ และส่วนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มเห็น ความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้ยังคงอยู่ เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมเดิม การให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ และการส่งเสริมสินค้าจากอำเภอต่าง ๆ เป็นการสร้างมูลค่า เพิ่มระดับจังหวัด และความหลากหลายของชาติพันธุ์ของชาวจังหวัดหนองคาย อีกทั้ง หนองคายเป็นจังหวัดตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่ติดกับประเทศ ลาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางและการสร้างมูลค่าเพิ่มระดับชุมชน พบว่า จากกระบวนการวิจัย ชุมชนได้กำหนดรูปแบบธุรกิจเป็นกลุ่มวิสาหกิจและแนวทางการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว คือ 1) กำหนดรูปการประกอบการในลักษณะวิสาหกิจเครือข่ายที่มี 3 แบบ คือ ภาครัฐ และชุมชน ร่วมกันดำเนินการ เครือข่าย และชุมชนร่วมกันดำเนินการ แบบที่ ภาครัฐและเครือข่ายและ ชุมชนร่วมกันดำเนินการ 2) กำหนดที่ตั้งตลาดถนนคนเดินที่สามแยกที่กล่าวมาแล้วและ 3) การสร้างเครือข่าย โดยร่วมกับชุมชนบ้านเล้าลือ และชุมชนบ้านเล้าเน้ง (ปาวีณา โทนแก้ว, 2554)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย ด้านวิถีชีวิตชุมชน เกิดเป็นชุมชนผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ประชากรวัยทำงานมุ่งสู่ตัวเมืองเพื่อหางานทำและรายได้ โดยทิ้งให้เยาวชนอยู่กับผู้สูงอายุ ด้านวัฒนธรรมประเพณี เยาวชนขาดการสืบทอดจากคนรุ่นปู่ย่าตายาย ทำให้บางประเพณีเริ่ม สูญหายไปจากชุมชน และด้านคุณค่าทุนทางวัฒนธรรม จากจังหวัดที่มีชายแดนติดกับแม่น้ำโขง จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทำให้แหล่งความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตาม

บรรพบุรุษเริ่มสูญหาย ความเข้าใจในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามพื้นถิ่นของตนถูกทอดทิ้ง จึงควรปลูกจิตสำนึกของชุมชนร่วมกัน ดังนั้น **ข้อเสนอแนะ** เพื่อดำเนินการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางในการดำเนินการศึกษาต่อไป มีดังนี้ 1) ควรมีการวิจัยปัญหาการสืบสาน และอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีถิ่นตามชุมชนตามแนวชายแดนไทยลุ่มน้ำโขง 2) ควรมีการวิจัยแหล่งความเชื่อคุณค่าทุนทางวัฒนธรรมตามชาติพันธุ์ของชุมชนตามแนวชายแดนไทยลุ่มน้ำโขง 3) ควรมีการวิจัยผลกระทบจากวัฒนธรรมภายในและวัฒนธรรมภายนอกที่เกิดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มน้ำโขง

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2530). มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา: พลัสสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท. กรุงเทพมหานคร: สมาคมทอกลีแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กิตติศักดิ์ ปกติ. (2555). สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- จักรกรวี ชื่อดรง. (2559). การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกับการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน: กรณีศึกษาชุมชนในตำบล. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 (The 1st RUSNC) 22 มิถุนายน 2559. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ชนิดา เสจี่ยมไพศาลสุข. (2550). เศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- ณัฐนรี ศรีทอง. (2551). การเพิ่มศักยภาพภาวการณ์เป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
- นุทิศ เอี่ยมใส. (2555). ทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ปาวีณา โทนแก้ว. (2554). การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวเผ่าสือขอ จังหวัดเพชรบูรณ์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- พระศรีรัตนมณี ไยอินทร์ และนายดาวเหนือ บุตรสีทา. (2559). การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น. ใน รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2553). การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสบภัยพิบัติสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา. วารสารร่วมพฤษ, 28 (2), 1-34.

เสาวภา ไพทยวัฒน์. (2555). การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชนในสังคมเอง กรณีศึกษาชุมชน
ชอยโซดาและชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 - 4 เขตดุสิต. ใน รายงานการวิจัย.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.